

Andre lande kæmper for deres sprog

Af *Claes Kastholm Hansen*

Ved en festlighed for nogle dage siden, da jeg på vegne af Kunstrådets Litteraturudvalg skulle overrække Den Danske Oversætterpris til den amerikanske oversætter og forlægger Alexander Taylor, en elsker af det danske sprog, faldt jeg i snak med et menneske, der havde gjort en tankevækkende iagttagelse. Hun var selv amerikaner og oversætter fra skandinaviske sprog til sit modersmål. Efter at have boet i Danmark længe havde hun været væk herfra i en del år. Nu sagde hun til mig, at hun syntes, der var sket noget med danskernes måde at bruge deres sprog på i de år, hun havde været borte. Dansk blev talt og skrevet på en mere sjasket måde, mindre distinkt i udtalen, og ordene blev ofte brugt i kanten af deres kerne, hvis ikke ligefrem stik modsat deres betydning: Bjørnetjeneste i betydningen kæmpetjeneste, forfordede i betydningen positiv særbehandling! Transitive verber, f.eks. lægge, sprænge, blev forvekslet med intransitive: ligge, springe. Brugen af hans og sin var helt ude i skoven. Og så alle de stavefejl!

Jeg kunne godt følge hende. Der er sket noget. Og det er gået hurtigt. Sproget har altid forandret sig. Men i løbet af de sidste 30 år – og 30 år er

uhyre kort tid i et sprogs liv – er der sket, hvad jeg ganske uvidenskabeligt vil kalde en norm-erodering. Den er kommet i stand, fordi de lag i befolkningen, der tidligere har mestret sproget og vedligeholdt en norm for godt og præcist sprog (dvs. kan stave korrekt, mestrer grammatikken, syntaksen, semantikken og kan artikulere distinkt), rummer færre og færre mennesker. Der er tale om et intellektuelt forfald, som i en vis forstand også er et socialt forfald. Lad mig illustrere det ved at tale i typer, altså generalisere temmelig groft: En professor, en gymnasielektor, en lærer, en journalist ved de større dagblade eller radio/tv anno 1970 havde større sproglig kunnen og en tydeligere social profil end tilsvarende typer anno 2007. Man kunne heller ikke forestille sig en Bjørn Lense-Møller, der i 1970'erne var en langt mere nyskabende chef for DRs fiktion end Gabold i dag, lire så meget sproglig tomgang og modedikteret halvengelsk af som sin sene efterfølger (jf. interviewet med Ingolf Gabold i *Berlingske Tidende* 25/3).

Men havde Gabold udtalt sig i samme anledning i 1970 – det kunne teoretisk godt have ladet sig gøre, han er kun godt 15 år yngre end Lense-

Møller – så ville han have ført et mere prægnant sprog. Det samme ville jeg. Der er sket noget med de fleste af os, unge som ældre; vi er blevet løsere i vores sprog. Og i vores tanke. Til syvende og sidst hænger det sammen med et større skred, der som en stadig voksende lavastrøm løber gennem hele forrige århundrede og fortsat accelererer. Vi kan jo kalde foreteelsen for globaliseringen. Hvorfor ikke? Så vidt jeg forstår, dækker begrebet »globaliseringen« alt muligt. Om det så er parkeringspladser foran Fakta i midtjyske stationsbyer, så skyldes de »globaliseringen«. Engang var Gud altings årsag og mål. I dag er det »globaliseringen«. Altså må globaliseringen være Gud, og tv-chef Gabolds »globale menneske« den tohovede kalv. Hvormed jeg blot vil sige, at det ville være ønskeligt, at vi tænkte lidt mere over, hvad vi selv siger.

Der er sket noget. Det er titlen på en roman af amerikaneren Joseph Heller, ham med den fantastiske krigssatire *Punkt 22*. Jeg holder af den titel og det tema, den dækker over, fordi det ejer ubestemthedens præcision. Den løshed i det hele – ikke en Umwertung aller Werte, men bare en løshed – vi lever i, og som slår ud i sproget og måske tanken, er også en frugt af et eller andet noget, et tab af alvor, en eksistentiel formløshed, en materialistisk forblændelse. Men dra-

matiske konsekvenser har det, siden det kan få en skoleleder som Klaus Hegnby, Købmagergade skole i Fredericia, til at komme med følgende udtalelse: ”Vi kan ikke fastholde en anakronistisk landsbyidyl med gadekærdsdanmark. Udviklingen buldrer bare derudad, uanset om vi vil det eller ej. Vi skal værne om det, vi har, men vi skal ruste vores elever til globaliseringen.”

Denne løse udtalelse falder som argument mod dem, der synes, at dansk fortsat skal være det absolutte hovedsprog i den danske folkeskole. I andre lande kæmper man for sit sprog. Det første og vigtigste tegn på, at et folk har vundet sin frihed, er, at det kan bruge sit eget sprog. Rundt om i verden sætter menneskene livet på spil for deres sprog. Men i Danmark er der mange, der helst vil krænge vores sprog af sig som en gammel udslidt frakke. Som Gabold taler, og som denne skoleleder taler, hører man mange mennesker tale. Det sker, jeg spekulerer på, hvad de, der kæmpede for os mod nazi-Tyskland, ville sige, hvis de hørte os.

Claes Kastholm Hansen (f. 1942) er cand.phil. i nordisk litteratur og forfatter, skribent og oversætter. Medlem af kanonudvalget for litteratur. Indlægget har tidligere været bragt i *Berlingske Tidende*.